

Мр Весна Минић
Учитељски факултет, Лепосавић

ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ ОПШТЕГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Апстракт: Опште образовање и васпитање прате тековине цивилизације и културе, које су потребне сваком човеку дате друштвене заједнице и историјске епохе, без обзира на то којим ће се конкретним занимањем и позивом (професијом) бавити. Уколико знамо да ниједна наука (и појаве у њој) не може егзистирати без своје историје (својих корена) као претходнице данашњице, онда је сасвим јасна потреба за расветљавањем историјског развоја општег образовања и васпитања.

Кључне речи: опште образовање, историја, развој, школство

Ако желимо проучити и схватити развој општег образовања и васпитања кроз историјске епохе, морамо кренути од њихових корена и првих цивилизацијских народа. То су земље Старог истока: Индија, Кина, Вавилон, Асирија, Египат и др., које су биле колевке културе. Ту ћемо наћи и прве трагове општег образовања и васпитања који ће се касније уобличавати и све више добијати свој смисао и значај. Међутим, како прве праве облике организованог васпитања и образовања срећемо у Античкој Грчкој, у њеним двома најразвијенијим државицама Спарти и Атине, тако се може очекивати и да по питању општег васпитања и образовања добијамо прве организоване форме.

Спарта (појас долине реке Еуроте и гребени планине Тајгета на полуострву Пелопонез) је била војничка држава, где је основни васпитни циљ био – стварање доброг, храброг и издржљивог ратника. "Развијање умних способности било је готово потпуно занемарено" (Ценић 2005). Заправо, учило се само читање и писање, све остало било је подређено основном, васпитном циљу. Поред тога, придавао се значај учењу музике, обредних игара, јуначких песама и др.

Атина (лука Пиреј) је била далеко развијенија држава од Спарте, која је захваљујући свом географском положају имала развијену трговину, економију, културу и др. Васпитање у Атини резултат је, пре свега, богатог

економског и друштвеног живота. Држави су били потребни људи који су, поред војничког, добијали и широко опште образовање: познавање филозофије, политике, уметности, науке и сл.

Опште образовање и васпитање у старом веку

Стари век обележили су многобројни филозофи, који су поставили чврсте темеље, не само општем, већ и образовању у целини. Не бисмо могли говорити о старом веку, а да не поменемо софисте, потом Сократа, Платона, Аристотела и др.

Софисти су путујући учитељи који су у V веку п.н.е. прешли из Мале Азије у Атину, и тако ширили своја знања. Они су били веома образовани са широком општом културом. Међу најпознатије убрајамо: Питагору, Горгију, Продика, Зенона, Антифона и друге.

Сократ (469. год. – 399. год. п.н.е.) је превасходно утицао на развој филозофије, али "*исто тако и на развој целокупне тадашње културе, моралне и педагошке свести.*" (Жлебник 1995). Позната је његова метода разговора (упитно-развојна метода), која је и данас присутна у настави.

Платон (427. год. – 348. год. п.н.е.) се први залагао за систем предшколског васпитања, где омладина треба да се васпитава гимнастички и музички (читање, писање, рачунање, музика, певање и др.). Најспособнији, по њему, треба да уче филозофију и дијалектику, како би управљали државом.

Аристотел (384. год. – 322. год. п.н.е.) је сматрао да деца у школи (од 7 - 14 год.) треба да науче: читање, писање, рачун, граматiku, цртање, а потом филозофију, математику, историју и музику. Он је теоретски утврдио важност хармоније између телесног, умног и моралног васпитања, и указао на неопходност да васпитање води рачуна о човековом природном развоју. Аристотел је проширио постојеће школске предмете (на пример читањем, историјом и др.).

Што се **Рима** тиче, његов развој делимо на три периода и то:

- до VI века п.н.е., када су у Риму владали *родовски односи*;
- од VI до I века пре нове ере, време *републиканског Рима*, и
- период од 30-е године п.н.е до 476 године н.е. када је римска држава била на врхунцу своје моћи, тзв. *царски Рим*.

Продором грчке културе оснивају се граматичке (грчки језик, граматика латинског језика, говорништво, географија и историја) и реторске школе (реторика, филозофија, права, математика, музика). Од великих римских мислилаца наводимо: **Сенеку**, **Цицерона**, **Плутарха**, **Јувенала** и посебно **Марка Фабија Квинтилијана** (42.–118. год. н.е.). Он је

за нас значајан зато што је захтевао широко образовање и широку културу, те је зато присталица елементарних, граматичких и реторичких школа.

У периоду распадања Римског царства јавља се *хришћанство* (од II до IV века) у коме се образовање сводило на ширење писмености свештеника у зидинама манастира, који су уједно били и најобразованији људи тога доба. Хришћанство није могло у потпуности да искорени уметност из људског живота, па је прилагодило уметност религиозним циљевима (музику за певање у цркви, сликарство за живописе на иконама, архитектуру за храмове и цркве).

Опште образовање и васпитање у средњем веку

Средњи век (IV – XVI век н.е.) обележен је црквеним васпитањем и образовањем. То је, такозвано, мрачно доба, у коме доминира црква са свим својим обележјима, доба када наступа стагнација развоја наука, уметности, културе, технике и слично. "*Разуме се да су црква и свештеници добили монопол на васпитање и образовање, па је због тога оно имало искључиво религиозни карактер*" (Ценић, 2005). Средњи век није знао за опште, обавезно и основно школство. Опште васпитање и образовање је било подређено цркви, баш као што је све било у служби *civitas dei* – *Божје државе*. Манастири су били жаришта писмености, јер су имали богате књижице. Калуђери су чували и преписивали књиге, а *Свето писмо* и његов тумач *magister dixit*, били су главни ауторитети. Религија је представљала врхунац свега у човеку и животу.

Прве школе у средњем веку биле су црквене, и оне су се делиле на: *манастирске, катедралне и парохијске*. Најбоље организоване школе биле су манастирске и катедралне, у којима је основни предмет био латински језик. Ове школе биле су на високом нивоу, с обзиром на то да су манастири имали богате библиотеке, па је и то разлог што је настава у овим школама била боље организована. Настава је у овим школама била елементарна. Учило се читање (наравно црквених књига), писање (на латинском језику), рачунање и напамет се учила молитва. После основне наставе способнији су изучавали предмете *тривијума*, а неке школе изучавале су и предмете *квадријума*, који су заједно са тривијумом чиниле *septem artes liberales* или седам слободних вештина. Што се уметности тиче, треба истаћи да се развијају сликарство, иконографија, резбарије и остало што се везује за службу цркви. Скромно образовање добијало се у организованим парохијским школама. У овим школама учило се: читање црквених књига (на латинском језику), веронаука, писање и црквено певање (као део уметничког васпитања и образовања). Рачунању се, посвећивало мало пажње. Ученицима који су успешно савладавали

елементарну наставу додавали су се: граматика, реторика и дијалектика. Треба нагласити да су сви поменути предмети били прожети религиозним духом.

Нешто касније (током XII и XIII века) ствара се потреба за оснивањем нових школа које су одговарале грађанима. У току овог периода значајније се развијају градови услед развоја трговине и занатства, па се јавља потреба за стварањем трговачких и занатлијских школа (*цехова и гилда*). У овим школама учило се: читање, писање и рачунање.

Што се тиче васпитања и образовања световних феудалаца, можемо рећи да је за њих велики значај имало војничко-телесно образовање. Читање и писање нису били обавезни све до XII века, па су многи феудалци често били неписмени. Пажња се посвећивала учењу седам витешких вештина. Међутим, потреба за писменошћу постајала је све већа и већа, па су моћни феудалци доводили свештенике у своје замкове како би њихове синове обучавали писмености, те с тога, не можемо рећи ни да је умно васпитање световних феудалаца било потпуно занемарено.

Опште образовање и васпитање у доба хуманизма и ренесансе

Доба хуманизма и ренесансе (крај XIV, XV и XVI век) је доба универзалног и плодотворног стваралаштва, доба афирмације овоземаљског живота, насупротив средњовековној орјентацији, која је била усмерена према Богу, аскетизму и загробном животу. *Хуманизам* је покрет који човека ставља у центар занимања, а читав покрет на подручју уметности и целокупног начина живота називамо *ренесансом*. Ово је време када се дешавају велики проналасци, који постављају темеље природних наука (пронађена штампа, усавршен компас, систем света, микроскоп и др.) убрзани развој саобраћаја, трговине, мануфактурне производње и сл. Ово доба се у историји светске културе и педагошке мисли показало као "*epocha хуманистичних идеја*".

Хуманисти су се залагали за замену књишких знања реалним, за увођење матерњег језика у основне школе, за државне школе, за енциклопедијска знања и др. Од познатих педагога – хуманиста наводимо следеће: **Виторино Рамболдино Да Фелтре, Франсоа Рабле, Мишел Монтењ, Еразмо Ротердамски** и др.

Виторино Рамболдино Да Фелтре (*Vitorino Ramboldini Da Feltre – 1378-1446. год.*) је истицао значај физичког васпитања, књижевности, математике и природних наука. Покушао је да реформише метод читања тиме што је увео покретна слова, а знања из рачуна давао је кроз игре користећи очигледност.

В. Милић

Франсоа Рабле (*François Rabelais – 1482-1553. год.*) наводи "потребно је старање о телу, потребно је естетско васпитање (музика), потребно је морално васпитање." (Жлебник, 1965). Посебно је ценио природне науке и књижевност.

Мишел Монтењ (*Michael De Montaigne – 1533-1592. год.*) је француски хуманиста, који је истицао важност практичне припреме за живот, зато по њему ученик треба добро да познаје матерњи језик, што представља новину у хуманистичкој педагогији. Иступао је против учења напамет, јер је то "учење које плива на површини мозга." (Заниновић, 1985).

Еразмо Ротердамски (*Desiderius Erasmus De Rotterdam – 1467-1536. год.*) је захтевао универзално знање. Ту је подразумевао изучавање класичних књижевних дела, читање добрих писаца и вежбање у говору. Он се први залагао за образовање и васпитање девојчица.

Идеју о развоју општег образовања и васпитања даље срећемо код раних социјал – утописта: **Томаса Мора и Томаза Кампанеле**. **Мор** (*Thomas Morus – 1478-1535. год.*) је доста говорио о новом васпитању. У његовом идеалном друштву сва деца имају право на васпитање, што нам говори да му је позната идеја општег обавезног школовања. Сви становници његове Утопије учествују у науци и уметности, сви уче на матерњем језику, при чему се образују и жене. Мор је водио рачуна о постојању реалних предмета (аритметике, геометрије, астрономије, науке о природи). Залагао се за очигледну наставу и знања која се могу употребити у животу. И **Томазо Кампанела** (*Tomaso Campanella – 1568-1639. год.*) је износио сличне ставове о васпитању као и Мор. Залагао се за једнако образовање свих, за учење читања, математике, природних и примењених наука. Садржина образовања по њему претежно треба да је заснована на природним, а не хуманистичким наукама.

Протестантизам је снажно потиснуо католичко школство, а **Мартин Лутер** се приближио идеји основне школе изучавајући *Свето писмо*. Бољој организацији школства прилично су допринели језуити, који су се као реакција на реформацију са посебним жаром прихватили школства и васпитања. У нижим деловима језуитског школства учили су се класични језици (граматика и реторика), потом седам слободних уметности, историја, земљопис и природне науке, а на вишем пре свега, филозофија, која је служила као припрема за теолошке студије.

Опште образовање и васпитање током XVII и XVIII века

Раздобље XVII и XVIII века јесте доба пуно промена, неминовности развоја и нових погледа везаних за развој школства, а самим тим и општег образовања и васпитања. XVII век обележен је појавом чешког педагога –

хуманисте, који је дао огроман допринос развоју васпитања и образовања. **Јан Амос Коменски** (*Jan Amos Komensky - 1592-1670. год.*) је стекао историјску заслугу организацијом школства и наставе. Одлучно се заузимао за општу основношколску обавезу, без обзира на пол и сталеж, као и за наставу на матерњем језику, у чему је његова огромна заслуга. За свако раздобље у животу (која трају по шест година) Коменски је замислио шестогодишње школовање. Тако, од рођења до шесте године треба да постоји *материнска школа*, у којој треба да се развију чула и представе о свету који нас окружује, са елементима моралног и верског васпитања; од шесте до дванаесте године *школа матерњег језика*, у којој дете треба да стиче знања о томе како изменити свет, помоћи човечанству, и тако се образовати у пансофији. Основна школа није никаква изборна школа, него је стварно намењена свима, без обзира на будуће школовање и будућу професију. Основна школа, је према схватању Коменског школа матерњег језика, у којој се учи: читање, писање, рачунање са елементима геометрије, природних наука, земљописом, веронауком, ручним радом и певањем. Школа матерњег језика је основа за знање других језика; од дванаесте до осамнаесте године *гимназија или латинска школа*, која ученицима треба да пружи знања из граматике, реторике, дијалектике, астрономије, музике, историје, земљописа и сл. Овде се може видети да је Коменски унео предмете ранијих векова (седам слободних уметности), и да је додао предмете који су били значајни за то доба. У вези са језиком, тражио је да се у латинској школи поред латинског и грчког језика изучава још један од живих језика, што представља покушај спајања старог са новим, као и припремање људи способних за практичан живот; од осамнаесте до двадесет четврте године *академија*, која треба да има правни, теолошки и медицински факултет. Школовање треба да се заврши путовањима.

Школа треба, по речима Коменског да образује свестрано, да научи децу "да сазнају основне законе и циљеве свега што је најглавније, што је на овом свету и што се по њему збива." (Коменски, 1997). Коменски се тиме заузима за опште образовање, за пансофију.

Иако је **Џон Лок** (*John Locke - 1632-1704. год.*) припадао епохи просветитељства, он се не може сматрати класичним просветитељем, управо зато што се залагао за индивидуално васпитање "центлмена". По њему су школе "скупине деце свакојаких родитеља" и оне могу дати више штете него користи васпитању деце. Његови педагошки погледи усмерени су на практичну корист појединца и друштва у целини.

Опште образовање и васпитање у епохи модерног доба

Епоха модерног доба настала је крајем XVIII и почетком XIX века. У њој се појављује велики број педагога попут: **Жан Жак Русо**, **Хелвецијуса**, **Дидроа** и други.

Жан Жак Русо (*Jean Jacques Rousseau - 1712 – 1778. год.*) је био заговорник природног и слободног васпитања деце. Његови педагошки погледи нису били успешно примењивани у пракси, иако је дао велики допринос у схватању дечјег развоја (развојне психологије). Он је изградио "*теорију природног васпитања*", која подразумева да све мора бити усклађено са природом детета. Васпитање је основно средство развијања дечје природе. По њему је истинско васпитање само слободно васпитање, па тако даје и теорију "*слободног васпитања*".

Француски материјалисти су високо ценили науку, васпитање и истицали велики значај просвете уопште. **Хелвецијус** (*Claude Adrien Helvetius–1715-1771. год.*) и **Дидро** (*Deni Didro – 1713-1783. год.*) сматрали су да је васпитање свемоћно и да сви људи имају по природи једнака права на образовање. У школи, по њима, треба што више развијати активности детета, те су тако захтевали бољу школу. Тражили су да деца знају да читају, пишу и рачунају. Основно-школска настава треба да буде бесплатна и обавезна. Наставу треба обогатити страним језицима и садржајима природних наука: математике, физике, хемије, природописа и астрономије, и томе треба додати: историју и земљопис.

У време француске буржоаске револуције **Кондорсе** (*Marie-Jean-Antoine-Nicolas De Condorcet – 1743-1794. год.*) је истицао потребу опште школске обавезе и бесплатну наставу. Основна школа по њему, мора бити обавезна и једнака за све, и у њој се морају учити: читање, писање и знања из природних наука. Продужене школе опште образовање морају допунити знањима из математике, заната, социологије, етике и др. **Лавоазје** (*Loran Lavoazje – 1743-1794. год.*) је у програм опште образовне основне школе уврстио изучавање читања, писања, рачуна, геометрије, почетна знања из физике, природописа и основе ручног рада. Тражио је да школовање буде опште, обавезно и бесплатно. Међутим, термидорска реакција је укинула општешколску обавезу, право на отварање школа поново је враћено цркви и укинуто је бесплатно школовање.

Резимирајући ову епоху модерног доба можемо рећи да опште образовање и васпитање овде добија један потпунији смисао и значај, да се мења у складу са развојем друштва, усавршава и поприма нове облике и форме у складу са поменутиим променама.

Опште образовање и васпитање током XIX века

Развој општег образовања и васпитања током XIX века снажно је узнапредовао у односу на претходни период, како у погледу његовог бољег и ефикаснијег организовања, тако и у погледу његовог спровођења у практичном раду. Велики допринос развоју општег образовања и васпитања у овом периоду дао је **Јохан Хајнрих Песталоци** (*Heinrich Pestalozzi – 1746-1827. год.*). Он је захтевао да васпитање и образовање добије сваки човек, и циљ васпитања по њему би требало да буде: складно развијање човека и његових снага. После Коменског, Песталоци је био најжешћи поборник основног школства. Он је утицао на народно школство и тежио да у основну школу унесе нову наставну садржину, принципе и нову методiku елементарне наставе.

Од немачких педагога наводимо **Јохана Фридриха Хербарта** (*Johan Friedrich Herbart – 1776-1841. год.*), који је у Немачкој доживео велику популарност својим учењима о формалним ступњевима наставе (јасност, асоцијација, систем и метод), који су унели ред у настави. Велики значај посветио је наставном процесу, но његова учења су више била усмерена на средњу школу. Говорио је о развијању пажње и интереса код деце. **Дистервег** (*Friedrich Adolph Wilhelm Disterweg – 1790-1866. год.*) је у погледу општег образовања говорио о општечовечанском образовању и зато је наставу у школи организовао према овом образовању, тј. наставне предмете поделио на: историјске (историја, географија и сл.) и рационалне (математика, физика и др.). Ови предмети, по њему воде развоју душевних снага детета и припремају га за живот.

Што се тиче социјал–утописта (**Роберт Овен** - *Robert Owen – 1771-1858. год.*, **Сен Симон** – *Saint-Simon-Claude-Henri De Rouvroy – 1760-1825. год.*, **Шарл Фурије** – *Charles Fourier – 1772-1837. год.*) морамо истаћи да су они тежили повезивању васпитања и практичног (фабричког) рада, те је и опште васпитање и образовање било подређено том циљу (односно повезивању рада и васпитања). Они су захтевали да настава буде општа, и да држава води рачуна о њој. Утопистички социјалисти су указивали на неопходност општег васпитања младог нараштаја, а затим и сједињење васпитања са производним радом. Они су дали добру основу марксизму, па су **Карл Маркс** (*Karl Marx – 1818-1883. год.*) и **Фридрих Енгелс** (*Friedrich Engels – 1820-1895. год.*) истицали важност захтева за општом школом, и настојали да се она боље организује и реализује. Они су тражили: широка, систематска општеобразовна знања (из математике, физике, астрономије, природописа, историје, живих језика и слично). За њих су била јако битна политехничка знања, која су требала бити саставни део образовања уопште.

Шездесетих година XIX века у Русији се појављује читава плејада педагога (**Бјелински** – *Висарион Григоријевич Бјелински – 1811-1848. год.*, **Чернишевски** – *Николај Гаврилович Чернишевски – 1828-1889. год.*, **Херцен** – *Александар Иванович Херцен – 1812-1870. год.*, **Ушински** – *Константин Димитријевич Ушински – 1824-1870. год.*), која се залагала за општу, обавезну и бесплатну наставу, као и једнакост у образовању. Борили су се за народну просвећеност, и на тај начин одредили један правилан смер у општем образовању и васпитању. Основа васпитног система **Ушинског** је идеја народности, што значи да је једино вредно оно васпитање које води рачуна о особеностима народа, његовим стваралачким способностима и његовој култури. Ушински је посебан значај придавао природним наукама, чиме је постављао нове задатке школе.

Толстој (*Лав Николајевич Толстој – 1828-1910. год.*) се залагао за школу која ће мотивисати децу за већим знањем, која ће развијати љубав према животу, односно присталица је теорије слободног васпитања. На пољу народног образовања, Толстој је заступао идеје попут Ушинског – народне школе засноване на интересима руског народа.

Дакле, европска педагогија је образлагала потребу за стварањем два нивоа општеобразовне школе – основне школе и средње школе. Нагли економски развој у земљама Запада у XIX веку убрзао је потребу за новим типом образовне установе - више основне школе која је требала да повећа ниво масовног образовања.

Опште образовање и васпитање током XX века

Брзи напредак технике, индустрије, информатике, роботизације, природних и друштвених наука, показао је да образовање и васпитање у старој школи нису више задовољавали нарасле потребе, па је било неопходно реформисати стару школу и од ње направити покретачку снагу за општи друштвени развој. Мењањем школе, мењао се и садржај општег образовања и васпитања. Током XX века појавио се велики број покрета, од којих велику пажњу заокупља прагматизам.

Џон Дјуи (*John Dewey – 1859-1952. год.*) спада у ред педагошких великана, који су изградили потпуну и оригиналну теорију школе. Он је снизио улогу теорије, и запоставио потребу стицања систематских знања из општег образовања, али је са друге стране указао на значај приближавања школе животу, на значај интереса ученика у раду и др. Школа је по њему "*место системског васпитног деловања*" (Качапор, 1996). Књиге и наставне предмете треба заменити ручним радом, пољопривредом, индустријом и другим активностима, које се заснивају на дечијим интересовањима. Циљ је школу приближити животу, као што појединца

треба припремити за живот у датој друштвеној заједници. Будући да васпитање није одвојено од живота, оно се у школи мора спроводити кроз различите облике живота. Васпитање је по Дјуиу – *реконструкција и реорганизација искуства*.

Школа не треба да има наставне предмете, часове, књиге, теме и друго. Она мора да припрема за садашњост, а не за будућност. У циљу приближавања животу, школа треба да има: лабораторије, вртове, радионице, музеје, библиотеке и друго, па као нове наставне предмете предлаже: кување, шивење, ручни рад итд. У њима се лако могу стећи садржаји из историје, биологије, географије, природних наука и сл.

Он је из центра пажње извукао наставника и наставне садржаје, а ставио дете, јер дете је центар око кога се окреће цео педагошки систем, баш као што се и све планете врте око Сунца. Међутим, да би се развила оваква школа, потребно је да постоји демократско друштво.

И **Георг Кершенштајнер** (*Georg Kerschensteiner – 1854-1932. год.*) је својом радном школом довео до запостављања нивоа општег образовања ученика тиме што је прецењивао значај мануелног (ручног) рада, који је представљао основу ове школе.

И у Русији је постојала једна врста радне школе, основана од стране **Блонског** (*Павел Петрович Блонски – 1884-1941. год.*), која се звала *продуктивном школом*. Блонски је, као и Кершенштајнер умањио значај општег образовања, теоретског знања и учења што је руској школи донело више штете него користи.

У XX веку, поред наведених, појављује се и велики број реформних покрета и теорија, које настају као резултат одређених друштвених и социјалних збивања, демографских кретања, брзог напретка индустрије и сл. У те покрете можемо убројати: Век детета - **Елена Кеј** (*Elena Key – 1849-1926. год.*), Експериментална педагогија - **Аугуст Лај** (*Wilhelm August Lay – 1862-1926. год.*), **Ернест Мојман** (*Ernst Meumann – 1862-1915. год.*), Пројекат метода - **Килпатрик** (*Kilpatrick Viljem Kil – 1871-1965. год.*), Винетка метода, Далтон план - **Хелен Паркхурст** (*Helen Parkhurst – 1887-1959. год.*), Школа по мери - **Едуард Клапаред** (*Eduard Clapared – 1873-1940. год.*), Декроли метода - **Овид Декроли** (*Ovid Dekroli – 1871-1932. год.*), Монтесори метод – **Марија Монтесори** (*Marija Montesori – 1870-1952. год.*) и др. Од теорија најзначајније су **теорија материјалног и формалног образовања**.

У Русији, је након Октобарске револуције дошло до увођења општег и обавезног основног школовања, за шта се у великој мери залагао **Владимир Илич Лењин** (*Владимир Илич Лењин – 1870-1924. год.*). У

Русији постоји десетогодишња обавеза школовања, која почиње са седмом годином живота, и у њима се изучавају општеобразовни предмети, као и политехничко образовање, које је општи принцип свих општеобразовних школа. Питањем народног образовања бавила се и **Надежда Константинова Крупска** (*Надежда Константинова Крупска – 1869-1939. год.*), која је разматрала још нека педагошка питања, у која убрајамо и питања школе. Као резултат, њених напора, двадесетих и тридесетих година у Русији је основана деветогодишња општеобразовна школа (5+4); затим деветогодишња школа са професионалним смеровима, деветогодишња фабричка школа и др. Међутим, садржаји наставе у тим школама били су прожети политичким збивањима. У периоду од 1945-1990. године приоритет у школству је било опште основно и седмогодишње образовање. 1948. године дошло је до професионализације општеобразовне школе, што је био неуспешан покушај изласка из кризе (распад Совјетског Савеза), јер је руско школство било у раскораку са насталим друштвеним потребама.

Антон Семјонович Макаренко (*Антон Семјонович Макаренко – 1888-1939. год.*) бавио се питањима преваспитања младих социјалних случајева, и у тој области постигао огромне резултате. Велики значај придавао је колективу. “*Колектив је најбољи васпитач личности*” (Макаренко, 1947), раду у колективу, моралном и естетском васпитању.

У основи свих ових покрета, који се појављују током XX века, јесте настојање многобројних аутора да хуманизују школу и њен рад, да се садржаји и методе рада у школи приближе животу, а омладина образује за модеран начин опстајања у датом друштву. Међутим, сви ови покрети и напори актера васпитно-образовног рада током XX века нису уродили плодом, нити дали одговарајуће резултате. Нови системи школства нису били флексибилни, динамични и отворени, у функцији задовољавања и друштвених и индивидуалних потреба. Нису успели да повежу науку, образовање и рад у јединствену целину, да премосте јаз између општег и стручног, теоријског и практичног образовања, између школе и живота. Зато, није постојало ниједно питање школе које није било предмет критика и оспоравања. Критике школе, па тиме и општег образовања и васпитања кретале су се од настојања да се школа поправи, па све до предлога да се она коначно укине, и друштво “*ослободи*” школе (**Иван Илич, Пауло Фрер** и др.)

На такве ставове утицало је шездесетих и седамдесетих година нагло осавремењивање и иновирање школске организације, тока наставног процеса и наставне технологије. Лансирање Спутњика 1958. године и студентске демонстрације 1968. године утицали су у многоме на критике постојећег школског система. Задња деценија XX века, када су у питању

опште образовање и васпитање, може се описати речима нашег познатог педагога **Петра Шимлеше** да је “*школа огледало друштва, и није ни боља ни гора од друштва у коме се налази*”. Ово столеће нашој земљи донело је низ промена попут растакања југословенског друштва, ратних сукоба, страдања, патњи и немира. Све те промене одразиле су се и на васпитање и образовање, као и рад школа у целини. Међутим, не можемо рећи да у XX веку није било и прогресивних промена: информатичко друштво, друштво које учи, интеркултурно друштво и др.

Данас се тежи, како то истиче **Лесоурне (Lesourne)** “*побољшању општег образовања младих, не толико да би се проширила знања, колико да би се проширили хоризонти и способности*”.

Што се тиче развоја општег образовања код нас, на њега, су као и у свету, утицале многобројне друштвене промене, које су, рекли смо, мењале његов ток и развој. Код нас општеобразовне школе, постоје на првом и другом ступњу школовања. На првом ступњу *основна школа*, која ученицима пружа опште образовање неопходно сваком човеку за живот у савременом друштву, без обзира да ли ће касније наставити школовање или ће ићи на радна занимања, обавезна је за све грађане од седам до петнаест година старости и траје осам година. На другом ступњу школовања, који траје четири године, поред *стручних школа* постоји и *гимназија*, као школа општег образовања, у којој се знатно проширује ниво општег образовања ученика. До 1958. године опште образовну школу чинила је постосновна гимназија (реална, реалка, класична и др.) са нижим и вишим разредима. Оне су постојале све до 1974. године, када се ствара нови тип опште и стручне школе средњег тзв. усмереног образовања. 1981. године дошло је до уједначавања садржаја у програмима за разне струке у средњем образовању. Уз опште, постепено се, од првог разреда, уводе садржаји стручног образовања.

ЛИТЕРАТУРА

1. Жлебник Л. (1955), *Опћа повијест педагогије*, Педагошко – књижевни збор, Загреб.
2. Жлебник Л. (1965), *Општа историја школства и педагошких идеја*, Научна књига, Београд.
3. Заниновић М. (1985), *Педагошка хрестоматија*, Школска књига, Загреб.
4. Заниновић М. (1988), *Опћа повијест педагогије*, Школска књига, Загреб.
5. Качапор С. (1996), *Историјски преглед настанка и развоја школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
6. Качапор С. (2003), *Садржаји из опште историје педагогије*, Grafos international, Панчево.

В. Минић

7. Франковић Д. и др. (1963), *Енциклопедијски ријечник педагогије*, Матица Хрватска, Загреб.
8. Херера А. ; Мандић П. (1989), *Образовање за XXI столеће*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
9. Ценић С.; Петровић Ј. (2005), *Васпитање кроз историјске епохе*, Учитељски факултет, Врање.

Весна Минич, Мр

Факултет началних класова, Лепосавич

**ИСТОРИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ
ОБЩЕГО ОБРАЗОВАНИЯ И ВОСПИТАНИЯ**

Резюме: Историческое образование и воспитание развивается параллельно с развитием цивилизации и культуры, которые необходимы каждому человеку данной общественной формации не зависимо от его конкретного занятия и определения (профессии). Так как мы знаем, что ни одна наука (и научное явление) не могут существовать без своей истории (своих корней) как прошлого современности, тогда совсем очевидной стаёт потребность в освещении исторического развития общего образования и воспитания.

Ключевые слова: общее образование, история, развитие, школа.